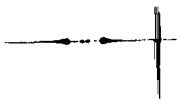

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Ս. Խաչի Վերացման տօնին օրը, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, Նորին Ամենապատուութիւն Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքը կուսակրօն քահանայութեան կոչեց երկու նորընծաներ և վերանուանեց զանոնք Տէր Գեղարդ և Տէր Ասպետ Արեղաներ:

Ձեռնադրութեան սրտաուռ աշխարհորդութիւնը ոչինչով կը բացառուէր իր նախորդներէն: Վերջին տասնչորս տարիներու ընթացքին, Նորին Ամենապատուութեան գահակալութենէն ի վեր, քաններկորդ և քաններեքերորդ արեղայական աշխատողութիւնները, կու գային երկարելու գեղեցիկ շարքը այն ուխտեալներուն, որոնք կը կոչուին Միաբաններ Սրբոց Յակոբեանց: Անոնք կ'ընդունէին «Աստուածային և երկնային շնորհը, որ միշտ ինու ըզողէտու կարեաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ», Աստուծոյ և մարդոց առջև յայտարարելով. «Մինչև ցվախճան կենացս, ուր ուրեք և զտանիցիմ, հաւատարմութեամբ և սրտի մտօք ծառայել Սրբոյ Աթոռոյս և տքնիլ վասն շինութեան և պայծառութեան նորին, նախանձախնդիր լինել պատուոյ և փառաց նորա և պաշտպանել զազգային իրաւունս, որ ի Տնօրինական Սրբավայրս»:

Երիտասարդ արեղաներու աշխատողութիւններով, որոնք իրարու յաջորդեցին Ս. Աթոռէն ներս, վերանորոգուեցաւ և թարմացաւ հին աւանդութիւնը Երուսաղէմի Պատրիարքութեան. ըլլալ գինուորեալ պաշտպանը ազգային իրաւունքներուն «որ ի Տնօրինական Սրբավայրս»:

Դարերէ ի վեր Առաքելական աշխատողութիւնն է եղած վառ պահել լուսաւորչեան կանթեղը Ս. Տեղեաց եկեղեցիներուն մէջ, անսպառ պահել հայկական աղօթքի Քրիստոսի կենանքով նուիրագործուած Սրբաաղիւններէն ներս և անընդուն հսկիչը ըլլալ ազգային իրաւունքներուն, որոնք մեր Եկեղեցին կը դասեն համահաւասար դիրքի վրայ Հռովմէական և Ուղղափառ Եկեղեցիներու շարքին, իբրև մին երեք միակ իրաւաստու եկեղեցիներէն, որոնք հոգ կը տանին միջազգային Սրբավայրերուն: Ս. Աթոռիս Առաքելականութիւնը մնացած պիտի ըլլար պատմական յատկանշում մը միայն, եթէ Երուսաղէմի միաբանութիւնը, երբեմն նոյնիսկ իր արեան գնով, շարունակած չըլլար առաքելականութենէն բխող իր առաքելութիւնը Ս. Երկրին մէջ:

Իրականին մէջ, քիչ անգամ արդար գնահատանքով զընահատուած են Երուսաղէմի Միաբանին անգնահատելի զոհողու-

թիւնները, որով ան գիշեր և ցերեկ, անապառ տոկունութեամբ և անսակարկ նուիրուածութեամբ, կ'արժեցնէ մեր Եկեղեցիին դիրքը միջազգային ուշադրութեան, արորժակներուն և սաղաքանքներուն առարկայ երուսաղէմին մէջ: Իր առօրեայ և մանր հաշիւներուն մէջ կորուսած, մեր ժողովուրդը հետո է բմբռնել կարեւորութիւնը երուսաղէմ քաղաքին ընդհանրապէս և մեր Եկեղեցւոյ դիրքին երուսաղէմի մէջ, մասնաւորապէս:

Քրիստոնէութեան առաջին օրերէն ի վեր, քրիստոնեայ մեծ ու փոքր ամէն ժողովուրդ, Արեւելքէն և Արեւմուտքէն, փութաց Քրիստոսի մարգեղութեամբ սրբազործուած այս երկիրը, «կարդայու», ինչպէս կ'ըսէ Լակրանտ, «աշխարհադիր Աւետարանը» (l'Évangile Géographique). «Հինգերորդ» այս Աւետարանը, գրուած Բեթղէմէմի քարերով, Գալիլիոյ ծովու ալիքներով և երրոսողէմի ձիթենիներով, նոյնքան ներշնչիչ և թերեւ աւելի անմիջականօրէն թելադրական քան շորս Աւետարանները: Հռովմի կայսրին և Թաշակէր թագաւորին հետ եկան նաև Հայոց թողաւոր Ա նախարար: Բեթղէմէմի Այրին, Գեթսեմանիի պարտէզին և Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ հռովմէական փառաւորութեամբ արածրացուած տաճարներուն կողքին, Հայ խշտաններն ալ կանգնեցին հայկական տաճարներ և սրբատեղիներ: Հայուն նման եկան նաև Եգիպտոսի Ղաթինները, Միջագետքի Ասորիները, Կովկասի Վրացիները, Լիբանանի Մարօնիթները և երկաթ դարեր տիրող դիրք գրաւեցին Ս. Երկրին և մանաւանդ միջազգային Սրբավայրերուն մէջ: Ապա եկան նաև Ուղղափառ անկախ Եկեղեցիներ, ինչպէս Ռուսականը, Ռումանականը և ուրիշներ, մեծ պետութիւններու շուքով: Առաջինները հետքեր թողուցին միայն, յիշատակութեան մը արժանի, իսկ վերջինները եկեղեցիներ և վանքեր կառուցին, առանց կարենալ թափանցելու Սրբատեղիներէն ներս: Հայերը միայն, վեցերորդ դարէն ի վեր, հիմնեցին և կանգուն պահեցին Պատրիարքական Իշխանութիւնը, իր փառքով և իրաւասութիւններով: Հռովմէական բանակին և Խաչակիրներու սուրի ոյժին դիմաց՝ երուսաղէմի Հայ Միաբանութեան հոգիի գէնքը և աղգային դիտակցութիւնը անգամ մը ևս փաստեցին թէ «հոգի առաւել է քան զմարմին» և թէ որակը ի վերջոյ կը յաղթէ քանակին: Հարիւրաւոր միլիոններ հաշուող Լատին և Յոյն Եկեղեցիներուն դիմաց՝ համադր իրաւունքներու պահպանութիւնը մեր փոքր Եկեղեցիին ի նպաստ, Ս. Յակոբեանց Միաբանին կատարած հրաշագործութիւնն է, անտարակոյս:

Եթէ հիմնած ըլլային տպարան, ընդօրինակած ըլլային ձեռագրեր, դասատուի և կրթական մշակի ծանր բեռը առած ըլլային իրենց ուսերուն, այլ նախանձախնդիր մատակարարութիւնը կատարած ըլլային Սուրբ Տեղերուն և աքնած՝ պայծառ պահելու հայկականութիւնը երուսաղէմի, բաւ պիտի ըլլար այն՝ որ երուսաղէմի ղինուորեալ միաբանները արժանապատ ըլլային և արժանանային ազգիս երախտագէտ գնահատումին:

Սրբազան աւանդութիւն մըն է որ կը շարունակուի: Հայ Ե-

ըրուսաղէմին յատուկ ոգիով մը, որ դարերու կնիքով մըն է գրողմած ամէն գինուորեալ միաբանի հոգին, անցեալէն ժառանգուած ամէն գանձ, հոգեւոր թէ նիւթական, կը պահուի ալստեղ անշեղ պահպանողականութեամբ: Հպարտութեամբ մը, որուն խորքը ցաւ է անշուշտ, կը հաստատենք թէ ոչ մէկ նուիրական Աթոռի կամ վանքի մէջ, հայրենիքէն ներս և դուրս, բժախնդրութեամբ կը պահուի հայ ծիսակատարութիւններու, սրբազան արարողութիւններու, ժամակարգութեան և խորհրդակատարութիւններու անփոխարինելի ժառանգը, իր հնամեայ հարազատութեամբ և ամբողջական գեղեցկութեամբ, ինչպէս Երուսաղէմի Հայ եկեղեցիներէն ներս:

Պահպանողականութիւնը մտայնութիւն մըն է, որ կարծրացած և անթափանց կղզիացում մը կամ կեանքին հետ իր կապերը կորսնցուցած կուրուքիւն մը ախտանշող հոգեկանութեան մը հակառակ, պայծառ գիտակցութիւնը կը յարացուցէ այն եկեղեցականներուն, որոնք իրենց հոգին նոյնացուցած Եկեղեցիին հետ, կ'ապրին անոր ամբողջական կեանքով: Եկեղեցին անոնց համար, անցեալին մէջ իր կրթական և մշակութային գերը կատարած, ալսօրուան Սփիւռքի մէջ ալ աղգային իր պատասխանատուութիւնը շարունակող հաստատութիւն մը չէ գլխաւորաբար, այլ հոգեկան խորունկ այն ներկայութիւնը, որուն ընդերքէն կը հոսի հաւատքի կենսատու ջուրը, Աստուծոյ հոգին: Առանց հաւատքի, առանց հաւատամքի և հոգեկան այն կապին որ մեզ անդամը կ'ընէ Եկեղեցիի ամբողջական մարմին, Եկեղեցին կը վերածուի հաստատութեան մը, հիմնարկի մը, կազմակերպութեան մը, ի շարս այլոց: Ան կը պարպուի իր ոգիէն, յաւիտենականութեան առաջնորդող իր ոյժէն, ժամանակի ժանգին և պարագաներու փոփոխականութեան դիմացող ինքնավստահութենէն, որով Հայ եկեղեցականը ինքզինք կը զգայ պաշտօնեան Աստուծոյ և ոչ թէ մարդոց, ծառան իր Եկեղեցիին և Ազգին և ոչ թէ տէրը անոնց, առաքեալը իր հաւատքին և ոչ թէ գանձապահը: Սերմնացանն է ան, որ իր ժառանգած սերմերը, հոգեկան մեր արժէքները, կը յանձնէ հողին, խոր այն յոյսով որ բազմապատիկ պիտի վերածնին: Հաղորդութիւն բաշխող ձեռքն է ան, որ կը կապէ ներկան անցեալին, ալսօրուան Հայը իր հայրերու ռունչին, ոգիին, հաւատքին և հայկականութեան: Աղօթող բերանն է ան, որ մեր ժողովուրդին ցաւն ու տառապանքը կը մատուցանէ Ոսկեցեալին, այրող խունկի նման բարձրացնելով իր հոգիին բոյրը, յարութիւն և անմահութիւն խոստացող Քրիստոսի պարապ Գերեզմանին առջև: Թերեւս, վաղուան սուրբն է ան:

Տակաւին շատ մօտ անցեալին, երբ չէինք աշխարհացրիւ սփիւռք, Երուսաղէմի Միաբանը վանական մըն էր միայն, իր վանքի հոգեւոր և մշակութային աշխատանքին նուիրուած: Մեր ժողովուրդին հետ, նոր երկինքներու և նոր պայմաններու մէջ դադուր դարձած մեր կեանքը պահանջեց Երուսաղէմի Ս. Աթոռէն որ հոգեւոր հովուութեան զրկէ իր միաբանները: Ի գին ինքնազրկումի,

Պատրիարքարանս տրամադրեց մեր ժողովուրդին իր լաւագոյն ոյժերը: Հայց՝ Եկեղեցիի թեմերուն մէջ՝ Երուսաղէմէն առաքուած բարձրաստիճան եկեղեցականութիւնը և միաբանները կր հաշուեն երեսդէն և հինգ Արքեպիսկոպոս, Եպիսկոպոս և Վարդապետ: Մինչև այսօր, Ս. Աթոռս կը փորձէ հասնիլ ամէն պէտքի և զոհացնել ամէն պահանջ, երբ եկեղեցական մը կ'ուզուի անհովիւ մնացած եկեղեցիի մը համար:

Երուսաղէմի մէջ, վերջին տասը տարիներու ընթացքին ձեռնադրուած քսանէ աւելի եկեղեցականներէն տասնչորսը դուրս են Ս. Աթոռէն: Մեր ժողովուրդի հոգեւոր ծառայութեան նուիրուած այդ երիտասարդ հոգիները կը տանին Հայ Համայնքներուն՝ Երուսաղէմի ոգին, Տնօրինական Սրբավայրերու պաշտամունքին մէջ թրծուած այն ոգին, որ իր կոչումին երեք աղբիւրներէն կը բխի. պահել անցեալի ժառանգը, շարունակել Եկեղեցիին սրբազան առաքելութիւնը և բծախնդրութեամբ մշակել ազգային արժէքները:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան հաւատարիմ թեմերէն ներս, անոնք գաղափարախօսներն են մեր Եկեղեցիի միութեան սրբադան սկզբունքին, որ հիմնաքարն է Երուսաղէմի Պատրիարքութեան կեցուածքին, մեր Եկեղեցին վերաւորող պատակտուններուն դիմաց: Մենք կը հաւատանք թէ անցեալէն ժառանգուած և նոյն ժողովուրդի նահատակութեան արիւնով սրբացած մեր Եկեղեցիին միութիւնը պահել և պաշտպանել Ս. Էջմիածնի գերագոյն հեղինակութեան շուրջ, սկզբունք մըն է, որ չի՛ կըրնար սակարկութեան և ժամանակաւոր նկատումներու զոհը ըլլալ: Անխարդախ պահել այս համոզումը և անխռով՝ Ս. Էջմիածնի Սրբութեան խորանին նկատմամբ հաւատացեալ հոգիին սէրը, Աթոռէս թեմերու ծառայութեան գացած միաբաններու նշանաբանը եղած է, երկար տարիներէ ի վեր:

Կը հաւատանք թէ ձեռնադրուած վերջին արեղանները, իրենց նախորդներուն նման, Աթոռէն ներս թէ դուրս, պիտի շարունակեն սրբազան աւանդութիւնը Ս. Յակոբեանց Առաքելական Աթոռին, իրենց հոգին ըրած կանթեղը «Աստուածային և երկնային շնորհ»ին, որ միշտ կը լեցնէ և պիտի լեցնէ «զպէտս կարեաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ»:

Շ. Ա.